

FUNDACJA
DAJEMY
DZIECIOM
SIŁĘ

FESTIVAL DE CANNES
BEST SCREENPLAY
2023

NAJLEPSZY SCENARIUSZ
SAKAMOTO Yuji

REŻYSERIA **KORE-EDA Hirokazu**

MONSTER

SCENARIUSZ LEKCJI

GODZINA WYCHOWAWCZA
DLA SZKOŁY PONADPODSTAWOWEJ

Temat zajęć:

Mam prawo czuć się bezpiecznie! Refleksje po filmie „Monster”

 Scenariusz lekcji na **godzinę wychowawczą dla szkoły ponadpodstawowej**

 Grupa wiekowa: szkoły ponadpodstawowe

 Czas trwania: 45 min.

 Cele lekcji:

Uczeń:

- Rozwija zdolności komunikacyjne.
- Ćwiczy kompetencje społeczne.
- Rozwija empatię.
- Proponuje własne sposoby budowania relacji rówieśniczych i z gronem pedagogicznym.
- Rozumie, na czym polega odpowiedzialność całej społeczności za atmosferę panującą w szkole.
- Rozwija umiejętności identyfikowania oraz reagowania w sytuacjach trudnych i zagrażających.
- Zyskuje przekonanie, że ma prawo czuć się bezpiecznie.

 Wskazówka: lekcja ma służyć temu, aby zachęcać uczniów i uczennice do rozwijania umiejętności ochrony własnych granic, szanowania granic innych osób oraz szukania pomocy, kiedy nie czują się bezpieczni. Jej celem jest zwiększenie ostrożności, a nie lęku młodzieży. Warto poinformować rodziców o planowanym przeprowadzeniu zajęć i włączyć ich w realizację scenariusza poprzez zachęcenie do zapoznania się z zasadami opracowanymi przez uczniów i uczennice.

 Metody i formy pracy

- praca w grupach, z całą klasą;
- rozmowa kierowana;
- praca z kartami pracy;
- „burza mózgów”.

 Środki dydaktyczne

- karty pracy;
- dostęp do internetu, rzutnik multimedialny, ekran/ tablica interaktywna.

Przygotowanie do lekcji

Lekcja poprzedzona jest obejrzeniem filmu *Monster* w reż. Hirokazu Kore-edy.

Wskazówka: Ze względu na tematykę lekcji warto uzupełnić lub odświeżyć podstawową wiedzę na temat przemocy wobec dzieci, w tym przemocy rówieśniczej (bullyingu), przemyśleć strategię działania w przypadku wystąpienia trudnych, nieprzewidzianych sytuacji (np. ujawnienie doświadczania przemocy przez ucznia/uczennicę).

Przebieg lekcji

FAZA WSTĘPNA

Nauczyciel/ka zaprasza uczniów i uczennice do swobodnych wypowiedzi na temat obejrzanego filmu. Młodzież podaje słowa-klucze, które oddają problematykę filmu *Monster*. Ważne, żeby podkreślić, że w tym ćwiczeniu nie ma złych odpowiedzi, dlatego warto dzielić się wszystkimi skojarzeniami. Ze strony uczniów i uczennic mogą paść między innymi: relacje rówieśnicze, żałoba po stracie członka rodziny, przemoc domowa, sytuacja osób LGBTQ+, samotne rodzicielstwo, autoagresja, przyjaźń). Nauczyciel/ka podsumowując dyskusję może przytoczyć przykładowe krótkie opinie krytyków na temat filmu (**Załącznik nr 1 dla nauczyciela**).

Następnie nauczyciel/ka zapowiada, że w czasie lekcji klasa skupi się na zasadach bezpiecznych relacji oraz ich znaczeniu w profilaktyce krzywdzenia i we wzmacnianiu poczucia bezpieczeństwa uczniów i uczennic.

Nauczyciel/ka uświadamia, że każdy z nas ma własne granice, które określają nas i naszą prywatność oraz nasze bezpieczeństwo. Ustalenie zasad bezpiecznych relacji pomaga w ochronie tych granic. Nauczyciel/ka prosi uczniów i uczennice o podanie przykładowych obszarów, w których ważne jest stawianie granic i pyta o sytuacje, które zdaniem młodzieży są równoznaczne z przekraczaniem granic w tym obszarze. Zachęca, by klasa odniosła się do przykładów z filmu *Monster* i doświadczeń bohaterów.

Odpowiedzi mogą dotyczyć między innymi następujących kwestii:

1. moja przestrzeń – zaśmiecenie czyjejś szkolnej ławki (doświadcza tego Hoshikawa w ramach „zgrywu” kolegów), wchodzenie bez pozwolenia do łazienki, gdy ktoś z niej korzysta (doświadcza tego Minato ze strony swojej mamy), inne przykłady: wchodzenie bez pukania do czyjegoś pokoju, brak w mieszkaniu własnych szuflad, do których nikt inny nie sięga.
2. moje rzeczy – ukrywanie czyichś rzeczy (koledzy zabierają buty Hoshikawy i wrzucają je do przypadkowej szafki), inne przykłady: pożyczanie czy korzystanie z różnych przedmiotów będących czyjąś własnością bez pozwolenia, zagłębienie do czyichś torebek czy plecaków, branie jedzenia z czyjegoś talerza bez pozwolenia.
3. moje myśli – narzucanie komuś swoich poglądów (chłopcy w klasie mówią o Minato i Hoshikawie „zakochane gołąbeczki”, aby zachęcić Minato do zerwania relacji i przyłączenia do gnębienia chłopca, również pan Hori zmuszany jest przez dyrektorkę i innych nauczycieli do przyjęcia określonej „wersji wypadków”), inne przykłady: brak możliwości swobodnego wypowiadania swojego zdania (np. przerywanie, niedopuszczanie do głosu), wyśmiewanie czyichś gustów, wścibskie wypytywanie, czytanie osobistych zapisków bez pozwolenia.
4. moje uczucia – ranienie czyichś uczuć (Hoshikawa jest przezywany przez rówieśników „kosmita-dziewczynka”, a jego tata mówi mu, że ma mózg świni, z kolei od Minato słyszy, żeby nie odzywał się do niego przy klasie), inne przykłady: ingerowanie w dobór przyjaciół, zabranianie spotykania się z ukochaną osobą, negowanie lub lekceważenie czyichś uczuć, zabranianie wyrażania uczuć.
5. moje ciało – szturchanie, popychanie (Hoshikawa doświadcza takich zachowań ze strony rówieśników, dyrektorka podstawia nogę dziecku w sklepie), bicie (Hoshikawa doświadcza przemocy fizycznej ze strony swojego taty), inne przykłady: całowanie, obejmowanie bez pozwolenia.
6. mój czas – decydowanie za kogoś, co ma robić w danym czasie (koledzy zamykają w toalecie Hoshikawę), inne przykłady: obciążanie kogoś obowiązkami wbrew jego woli, zajmowanie komuś czasu swoimi sprawami (np. zbyt długie wizyty gości, przedłużające się rozmowy telefoniczne).

Nauczyciel/ka podsumowuje ćwiczenie, zaznaczając, że poprzez regulowanie granic, możemy dbać o nasze bezpieczeństwo. Bardzo ważne jest mówienie „nie”, bo ono pokazuje innym, gdzie przebiega nasza granica. Jednocześnie należy pamiętać o pozytywnych komunikatach, które nastawione są na promowanie pożądanych postaw. Mówiąc o tym, czego chcemy, modelujemy oczekiwane zachowania ze strony nas samych oraz innych osób.

FAZA REALIZACYJNA

Nauczyciel/ka zapowiada, że aby uczyć się i na co dzień być w szkole (w klasie) w miłej i bezpiecznej atmosferze ustalimy zasady, które będą temu służyć. Następnie dzieli uczniów i uczennice na cztery grupy. Ich zadaniem będzie stworzenie zasad bezpiecznych relacji w zależności od tego, czy bierzemy pod uwagę kontakty rówieśnicze czy kontakty na linii nauczyciel-uczeń. Zadaniem dwóch grup będzie stworzenie listy zachowań dozwolonych, a dwóch kolejnych – zachowań niedozwolonych (**karty pracy w załączniku nr 1**).

Wskazówka: Młodzież warto podzielić na grupy w taki sposób, aby tzw. „papużki nierozłączki” miały okazję pobyć w innym towarzystwie i wysłuchać rówieśników, którzy być może reprezentują inną perspektywę. Bezpiecznie jest dzielić uczniów i uczennice na grupy np. poprzez odliczanie – w tym wypadku prosimy o odliczenie do czterech – lub poprzez wybranie przez nauczyciela/nauczycielkę przypadkowej cechy charakterystycznej (np. łączymy w grupę osoby w dżinsach, granatowych bluzach itp.).

Wszystkie grupy przygotowują zasady w wyznaczonym czasie. Po zakończeniu pracy grupowej nauczyciel/ka zaprasza każdą z grup do przedstawienia efektów swojej pracy na forum klasy. Po każdym wystąpieniu pyta, czy ktoś z tej lub innej grupy ma coś do dodania. Nauczyciel/ka może zaproponować uzupełnienie stworzonych zasad, o takie, które nie pojawiły się w opracowaniach uczennic i uczniów (**załącznik nr 2 dla nauczyciela**).

W tym ćwiczeniu bardzo ważna jest też rozmowa podsumowująca, w której nauczyciel/ka skupia się na powodach, dla których uczennice i uczniowie wskazali określone zasady.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Nauczyciel/ka prosi uczniów i uczennice, by w parach zastanowili się, jakie formy zgłaszania niepokojących sytuacji lub łamania zasad bezpiecznych relacji byłyby z ich punktu widzenia najlepsze i najbardziej komfortowe a następnie prosi młodzież o odczytanie pomysłów. Wśród pojawiających się propozycji mogą znaleźć się: dzielenie się swoim zmartwieniem poprzez stworzenie specjalnej klasowej skrzynki na listy (lub skrzynki e-mail), którą systematycznie sprawdza wychowawca/pedagog/psycholog szkolny, dyżur określonej zaufanej dorosłej osoby (szkolnego pedagoga lub psychologa, wychowawcy itp.), aplikacja RESQL.

Nauczyciel/ka podkreśla, że w trudnych sytuacjach potrzebna jest reakcja. W innym wypadku problemy mogą się nasilić a im dłużej trwają, tym trudniej będzie sobie z nimi poradzić. Nauczyciel/ka podsumowuje, że warto reagować i szukać pomocy zarówno wśród rówieśników jak i osób dorosłych (rodziców, szkolnego psychologa lub pedagoga, wychowawcy), które mają większe możliwości działania od uczniów i uczennic. Przypomina też, że warto otwarcie prosić o pomoc. Może zdarzyć się tak, że nikt nie zareaguje, jeśli nie zostanie o to poproszony wprost, ponieważ nie zauważy problemu albo zbagatelizuje sytuację, uznając, że rozwiąże się sama. Na koniec lekcji nauczyciel/ka zwraca uwagę, że czasem trudno nam znaleźć naszą zaufaną osobę albo nie jest akurat dostępna, a my czujemy, że potrzebujemy pomocy. W takiej sytuacji można zadzwonić albo wysłać wiadomość do Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111.

To bezpłatny numer telefonu 116 111, z którym można się połączyć z każdego aparatu telefonicznego, stacjonarnego i komórki – niezależnie od sieci i środków na koncie. Można też wysłać wiadomość przez stronę 116111.pl lub skorzystać z opcji chatu. W Telefonie Zaufania pracują specjaliści, którzy udzielają pomocy psychologicznej i pomagają znaleźć rozwiązanie w trudnej sytuacji.

O autorce:

Agata Sołomska - koordynatorka programu Standardy Ochrony Dzieci w Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę. Wcześniej przez kilkanaście lat odpowiadała za ogólnopolskie programy edukacji filmowej, takie jak FilMOTEKA Szkolna i Olimpiada Wiedzy o Filmie i Komunikacji Społecznej.

ZAŁĄCZNIK NR 1

Karta pracy dla grupy I

Opracujcie katalog zasad bezpiecznych relacji rówieśniczych. W zasadach warto odnieść się do takich zagadnień, jak:

- a) Jak ze sobą rozmawiamy
- b) Jak się wzajemnie traktujemy
- c) Jak wyglądają nasze kontakty online i z wykorzystaniem nowych technologii
- d) W jaki sposób rozwiązujemy konflikty

RÓWIEŚNICZE ZASADY BEZPIECZNYCH RELACJI

zawsze

Karta pracy dla grupy II

Opracujcie katalog zasad bezpiecznych relacji rówieśniczych. W zasadach warto odnieść się do takich zagadnień, jak:

- a) Jak ze sobą nie rozmawiamy
- b) Jak się wzajemnie nie traktujemy
- c) Jak nie wyglądają nasze kontakty online i z wykorzystaniem nowych technologii
- d) W jaki sposób nie rozwiązujemy konfliktów

RÓWIEŚNICZE ZASADY BEZPIECZNYCH RELACJI

nigdy

Karta pracy dla grupy III

Opracujcie katalog zasad bezpiecznych relacji między nauczycielami a uczniami i uczennicami. W zasadach warto odnieść się do takich zagadnień, jak:

- a) Jak nauczyciele rozmawiają z uczniami i uczennicami
- b) Jak nauczyciele działają z uczniami i uczennicami
- c) Kiedy i jaki kontakt fizyczny nauczyciela z uczniami i uczennicami jest ok
- d) Kiedy i jaki kontakt nauczycieli z uczniami i uczennicami po szkole, w tym online jest ok

RÓWIEŚNICZE ZASADY BEZPIECZNYCH RELACJI

zawsze

Karta pracy dla grupy IV

Opracujcie katalog zasad bezpiecznych relacji między nauczycielami a uczniami i uczennicami. W zasadach warto odnieść się do takich zagadnień, jak:

- a) Jak nauczyciele nie rozmawiają z uczniami i uczennicami
- b) Jak nauczyciele nie działają z uczniami i uczennicami
- c) Kiedy i jaki kontakt fizyczny nauczyciela z uczniami i uczennicami nie jest ok
- d) Kiedy i jaki kontakt nauczycieli z uczniami i uczennicami po szkole, w tym online nie jest ok

RÓWIEŚNICZE ZASADY BEZPIECZNYCH RELACJI

nigdy

ZAŁĄCZNIK NR 1 DLA NAUCZYCIELA

Wybrane wypowiedzi krytyków na temat filmu

„Monster” to przejmująca opowieść o poszukiwaniu tożsamości i potrzebie tolerancji.

INTERIA.PL / Kuba Armata

Zestaw filmowych puzzli trafiających wprost do serca.

Watching Closely / Mateusz Rot

„Monster” to kino skupione na człowieku, które rezonuje w widzu długo po seansie. Potworem może być każdy z nas. Nieświadomy błędów, które popełnia. Pełen dobrych chęci, które spalają na panewce. Pełen miłości, ale bez odpowiednich narzędzi, by odnaleźć się w skomplikowanym świecie.

MOVIEWAY / Małgorzata Czop

„Monster” to również zabawa gatunkami filmowymi. Produkcja płynnie lawiruje między kryminałem, thrillerem, komedią i dramatem.

POPKULTUROWCY / Katarzyna Jaraczewska

Widzowie z pewnością ulegną wzruszającemu nastrojowi opowieści o tym, jak bycie potworem – czyli człowiekiem – często zależy wyłącznie od punktu widzenia.

SCREEN INTERNATIONAL

ZAŁĄCZNIK NR 2 DLA NAUCZYCIELA

Treść zasad bezpiecznych relacji rówieśniczych należy wypracować z udziałem uczniów i uczennic. Osoba prowadząca zajęcia powinna upewnić się, że w zasadach zaproponowanych przez młodzież znalazły się: zakaz stosowania przemocy w jakiegokolwiek formie, szacunek dla cudzej własności, prywatności i przestrzeni, równe traktowanie, szacunek dla różnorodności, indywidualnej tożsamości i ekspresji.

Zarówno zasady bezpiecznych relacji rówieśniczych, jak i zasady bezpiecznych relacji personelu z dziećmi należy opracować przy uwzględnieniu specyfiki szkoły oraz potrzeb uczniów i uczennic do niej uczęszczających. Poniżej znajduje się wzór zasad bezpiecznych relacji na linii personel-dziecko opracowany dla placówek oświatowych przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę w ramach programu Standardy Ochrony Dzieci.

Zasady bezpiecznych relacji nauczycieli z uczniami i uczennicami

Jesteś zobowiązany/a do utrzymywania profesjonalnej relacji z dziećmi i każdorazowego rozważenia, czy Twoja reakcja, komunikat bądź działanie wobec dziecka są adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych dzieci. Działaj w sposób otwarty i przejrzysty dla innych, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji Twojego zachowania.

Komunikacja z dziećmi

1. W komunikacji z dziećmi zachowuj cierpliwość i szacunek.
2. Słuchaj uważnie dzieci i udzielaj im odpowiedzi adekwatnych do ich wieku i danej sytuacji.
3. Nie wolno Ci zawstydzać, upokarzać, lekceważyć i obrażać dziecka. Nie wolno Ci krzyczeć na dziecko w sytuacji innej niż wynikająca z bezpieczeństwa dziecka lub innych dzieci.
4. Nie wolno Ci ujawniać informacji wrażliwych dotyczących dziecka wobec osób nieuprawnionych, w tym wobec innych dzieci. Obejmuje to wizerunek dziecka, informacje o jego/jej sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej.
5. Podejmując decyzje dotyczące dziecka, poinformuj je o tym i staraj się brać pod uwagę jego oczekiwania.
6. Szanuj prawo dziecka do prywatności. Jeśli konieczne jest odstępnie od zasady poufności, aby chronić dziecko, wyjaśnij mu to najszybciej jak to możliwe.
7. Zadbaj o to, aby być w zasięgu wzroku lub słuchu innych członków personelu, kiedy prowadzisz aktywności z dziećmi. W wyjątkowych i uzasadnionych sytuacjach, kiedy musisz zostać z dzieckiem sam na sam, zawsze powiadom o tym inne osoby z personelu oraz poinformuj, w którym dokładnie miejscu będziesz przebywać wraz z dzieckiem.

8. Nie wolno Ci zachowywać się w obecności dzieci w sposób niestosowny. Obejmuje to używanie wulgarnych słów, gestów i żartów, czynienie obraźliwych uwag, nawiązywanie w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywanie wobec dziecka relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby).
9. Zapewnij dzieci, że jeśli czują się niekomfortowo w jakiejś sytuacji, wobec konkretnego zachowania czy słów, mogą o tym powiedzieć Tobie lub wskazanej osobie (w zależności od procedur interwencji, jakie przyjęła szkoła) i mogą oczekiwać odpowiedniej reakcji i/lub pomocy.
10. Zwracaj się do dziecka po imieniu w formie preferowanej przez dziecko, respektuj jego tożsamość i ekspresję.
11. Korzystaj z alternatywnych form komunikacji z dzieckiem, które tego potrzebuje, uwzględniając możliwości psychofizyczne dziecka.

Działania z dziećmi

1. Doceniaj i szanuj wkład dzieci w podejmowane działania, aktywnie je angażuj i traktuj równo bez względu na ich płeć, orientację seksualną, sprawność/niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd.
2. Unikaj faworyzowania dzieci.
3. Nie wolno Ci nawiązywać z dzieckiem jakichkolwiek relacji romantycznych lub seksualnych ani składać mu propozycji o nieodpowiednim charakterze. Obejmuje to także seksualne komentarze, żarty, gesty oraz udostępnianie dzieciom treści erotycznych i pornograficznych bez względu na ich formę.
4. Nie wolno Ci utrwalać wizerunku dziecka (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie) dla potrzeb prywatnych. Dotyczy to także umożliwienia osobom trzecim utrwalenia wizerunków dzieci, jeśli dyrekcja szkoły nie została o tym poinformowana, nie wyraziła na to zgody i nie uzyskano zgód opiekunów dzieci oraz samych dzieci.
5. Nie wolno Ci proponować dzieciom alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, jak również używać ich w obecności dzieci w czasie wykonywania obowiązków służbowych lub pobytu na terenie szkoły.
6. Nie wolno Ci przyjmować pieniędzy ani prezentów od dziecka, ani opiekunów dziecka. Nie wolno Ci wchodzić w relacje jakiegokolwiek zależności wobec dziecka lub opiekunów dziecka, które mogłyby prowadzić do oskarżeń o nierówne traktowanie bądź czerpanie korzyści majątkowych i innych.
7. Wszystkie ryzykowne sytuacje, które obejmują zauroczenie dziecka przez członka personelu lub członka personelu przez dziecko, muszą być raportowane dyrekcji. Jeśli jesteś ich świadkiem reaguj stanowczo, ale z wyczuciem, aby zachować godność osób zainteresowanych.

Kontakt fizyczny z dziećmi

Każde przemocowe działanie wobec dziecka jest niedopuszczalne. Istnieją jednak sytuacje, w których fizyczny kontakt z dzieckiem może być stosowny i spełnia zasady bezpiecznego kontaktu: jest odpowiedzią na potrzeby dziecka w danym momencie, uwzględnia wiek dziecka, etap rozwojowy, płeć, kontekst kulturowy i sytuacyjny. Nie można jednak wyznaczyć uniwersalnej stosowności każdego takiego kontaktu fizycznego, ponieważ zachowanie odpowiednie wobec jednego dziecka może być nieodpowiednie wobec innego. Kieruj się zawsze swoim profesjonalnym osądem, słuchając, obserwując i odnotowując reakcję dziecka, pytając je o zgodę na kontakt fizyczny (np. przytulenie) i zachowując świadomość, że nawet przy Twoich dobrych intencjach taki kontakt może być błędnie zinterpretowany przez dziecko lub osoby trzecie.

1. Nie wolno Ci bić, szturchać, popychać ani w jakikolwiek sposób naruszać integralności fizycznej dziecka.
2. Nigdy nie dotykaj dziecka w sposób, który może być uznany za nieprzystoity lub niestosowny.
3. Zawsze bądź przygotowany na wyjaśnienie swoich działań.
4. Nie angażuj się w takie aktywności jak łaskotanie, udawane walki z dziećmi czy brutalne zabawy fizyczne.
5. Zachowaj szczególną ostrożność wobec dzieci, które doświadczyły przemocy i krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego bądź zaniedbania. Takie doświadczenia mogą czasem sprawić, że dziecko będzie dążyć do nawiązania niestosownych bądź nieadekwatnych fizycznych kontaktów z dorosłymi. W takich sytuacjach powinieneś reagować z wyczuciem, jednak stanowczo i pomóc dziecku zrozumieć znaczenie osobistych granic.
6. Kontakt fizyczny z dzieckiem nigdy nie może być niejawnym bądź ukrywany, wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy. Jeśli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań i/lub sytuacji ze strony innych dorosłych lub dzieci, zawsze poinformuj o tym osobę odpowiedzialną i/lub postąp zgodnie z obowiązującą procedurą interwencji.
7. Kontakt fizyczny z dzieckiem może odbywać się wyłącznie za zgodą dziecka i zgodnie z jego potrzebą.

Kontakty podczas wycieczek, zielonych szkół, wyjść grupowych

1. Zadbaj o bezpieczeństwo i dobre samopoczucie dzieci. Oznacza to konieczność wcześniejszego przeprowadzenia oceny ryzyka obejmującej transport i zakwaterowanie.
2. Bądź zawsze świadom tego, co robią dzieci i gdzie przebywają.
3. Niedopuszczalne jest opuszczenie przez dziecko grupy tylko z jednym dorosłym (opiekunem/wychowawcą), chyba że dotyczy to członka rodziny i zostało to wcześniej uzgodnione z opiekunem dziecka.
4. Zadbaj o odpowiednie rozlokowanie dzieci w pokojach. Cała grupa powinna mieszkać na jednym piętrze, a jeżeli to niemożliwe co najmniej jeden wychowawca powinien mieszkać na każdym piętrze zajmowanym przez dzieci. Rozlokowanie dzieci w pokojach powinno być dostosowane do etapu ich rozwoju psychofizycznego.

5. Niedozwolone jest pozostawianie dzieci samych na noc w pokoju personelu (z wyjątkiem członków rodziny – za zgodą opiekuna dziecka), spanie z dzieckiem w jednym pokoju (z wyjątkiem zbiorowych sal) lub w jednym łóżku.
6. Przed wejściem do pokoi dzieci członkowie personelu powinni zapukać. Sytuacji, w których członek personelu jest sam w pokoju z dzieckiem należy unikać. Jeśli nie jest to możliwe, drzwi powinny pozostać otwarte.

Kontakty poza godzinami pracy

Co do zasady kontakt z dziećmi powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy i dotyczyć celów mieszczących się w zakresie Twoich obowiązków.

1. Nie wolno Ci zapraszać dzieci do swojego miejsca zamieszkania ani spotykać się z nimi poza godzinami pracy bez wiedzy i zgody dyrektora szkoły oraz opiekunów dzieci. Obejmuje to także kontakty z dziećmi poprzez prywatne kanały komunikacji (prywatny telefon, e-mail, komunikatory, profile w mediach społecznościowych).
2. Jeśli zachodzi taka konieczność, właściwą formą komunikacji z dziećmi i ich opiekunami poza godzinami pracy są kanały służbowe (e-mail, telefon służbowy). Komunikacja z dzieckiem przez kanały internetowe (np. grupy w mediach społecznościowych, prywatne konta mailowe) możliwe jest wyłącznie, jeśli w grupie lub w gronie odbiorców jest jeszcze jedna osoba dorosła, lub odbiorcami jest co najmniej dwoje dzieci. Każdorazowo musi być to kontakt jawny.
3. Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli dzieci i opiekunowie dzieci są osobami bliskimi wobec członka personelu) wymaga zachowania poufności wszystkich informacji dotyczących innych dzieci, ich opiekunów.
4. Ograniczenia wskazane w ustępach 1-2 nie mają zastosowania w przypadku zagrożenia dobra dziecka. W takiej sytuacji należy podjąć działania mające na celu zabezpieczenia bezpieczeństwa dziecka oraz niezwłocznie sporządzić notatkę służbową z opisem zdarzenia i przekazać ją osobie odpowiedzialnej za ochronę dzieci i dyrekcji szkoły.

Kontakty online

Bądź świadom cyfrowych zagrożeń i ryzyka wynikającego z rejestrowania Twojej prywatnej aktywności w sieci przez aplikacje i algorytmy, ale także Twoich własnych działań w Internecie. Dotyczy to lajkowania określonych stron, korzystania z aplikacji randkowych, na których możesz spotkać dzieci, z którymi prowadzisz zawodowe działania, obserwowania określonych osób/stron w mediach społecznościowych i ustawień prywatności kont, z których korzystasz. Jeśli Twój profil jest publicznie dostępny, dzieci i ich opiekunowie będą mieć wgląd w Twoją cyfrową aktywność.

1. Nie wolno Ci nawiązywać kontaktów z dziećmi znajdującymi się pod opieką szkoły poprzez przyjmowanie bądź wysyłanie zaproszeń w mediach społecznościowych.
2. Jeżeli dla realizacji celów edukacyjnych bądź wychowawczych komunikujesz się z dziećmi poprzez kanały internetowe (np. grupy w mediach społecznościowych) zadbaj, by dostęp do nich miał również inny członek personelu szkoły dla zachowania przejrzystości działań. Każdorazowo musi być to kontakt jawny, prowadzony za wiedzą i zgodą dyrektora szkoły i opiekunów dzieci.

Ochrona dziecka

1. W przypadku pracy z dzieckiem, które doświadczyło krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego bądź zaniedbania zachowaj ostrożność i dystans w celu ochrony dziecka. Zawsze tłumacz dziecku granice relacji.
2. W sytuacji podejrzenia lub ujawnienia krzywdzenia zawsze stwórz dziecku możliwość wypowiedzenia się, przedstawienia swojego zdania/opinii, pamiętając, że może to być dla dziecka pierwsza i jedyna rozmowa (dziecko może już nie podjąć więcej prób poszukiwania wsparcia). Szczególnie ważne jest, by:
 - a) wyrazić swoją troskę poprzez deklarację, że się dziecku wierzy;
 - b) zapewnić dziecku, że dobrze uczynił podejmując rozmowę o doznanej krzywdzie;
 - c) wyjaśniać dziecku, że nie jest winien zaistniałej sytuacji;
 - d) jednoznacznie negatywnie ocenić każdą formę przemocy, dając wyraźny sygnał, że jest ona niedopuszczalna i należy jej zapobiegać/powstrzymać;
 - e) odpowiednio poinformować dziecko, że tą sprawą zajmą się inne odpowiednie osoby, w tym udzielić mu informacji, że podjęte zostaną działania zapewniające mu bezpieczeństwo i że nie jest winne temu, co się stało.

FUNDACJA
DAJEMY
DZIECIOM
SIŁĘ

MONSTER

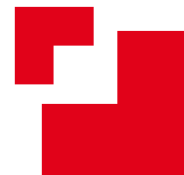
PRZEMOC RÓWIEŚNICZA

BROSZURA EDUKACYJNA

Autorka: Agata Sotomska

1. SKALA ZJAWISKA

Dzieci doświadczają przemocy rówieśniczej w szkole lub jej pobliżu, w drodze do i z domu, w sytuacjach pozaszkolnych, ale także online czy za pośrednictwem telefonu komórkowego. Jest to kategoria wiktylizacji najbardziej rozpowszechniona wśród osób poniżej 18 roku życia. Według badań przeprowadzonych przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę¹:

- Aż dwoje na troje dzieci i nastolatków w wieku 11–17 lat doświadczyło w swoim życiu przemocy rówieśniczej.
- Skala przemocy rówieśniczej zwiększyła się na przestrzeni ostatniej dekady. W szczególności odnotowano wzrost przemocy psychicznej doświadczanej w ciągu całego życia z 28 proc. w 2013 r. do 44 proc. w 2023 r. Na sile przybrała także przemoc fizyczna – odsetek dzieci, które jej doświadczyły wzrósł z 41 proc. w 2013 r. do 48 proc. w 2023 r.
- Różne formy przemocy współwystępują ze sobą.
- Zdecydowana większość sprawców przemocy rówieśniczej była dziećmi lub nastolatkami, których pokrzywdzeni znali (np. kolega/koleżanka, przyjaciel/ przyjaciółka lub inne dzieci ze szkoły). Ponad połowa osób doświadczających przemocy fizycznej ze strony rówieśnika zadeklarowała, że jej sprawcami było spokrewnione dziecko lub nastolatek.
- Nastolatki mieszkające w miastach częściej doświadczały przemocy rówieśniczej niż mieszkające na wsi.

2. DEFINICJA I FORMY PRZEMOCY RÓWIEŚNICZEJ

Przemoc ze strony rówieśników jest bardzo różnie definiowana. Pionierem w badaniach dotyczących tego problemu był Dan Olweus. W latach 70. ubiegłego wieku skupił się on na konfliktach rówieśniczych, prowadzących do dręczenia, znęcania się (bullying). Przemoc rówieśnicza występuje, gdy dziecko doświadcza różnych form krzywdzenia ze strony rówieśników, bezpośrednio lub z użyciem technologii komunikacyjnych (Internetu i telefonów komórkowych). Ma miejsce wtedy, gdy:

- działanie ma na celu wyrządzenie komuś przykrości lub krzywdy (intencjonalność),
- ma charakter systematyczny (powtarzalność),
- dziecko jej doświadczające nie ma możliwości obronienia się przed napastnikiem lub grupą napastników z uwagi na występującą nierównowagę sił (sprawca ma silniejszą pozycję).

¹ Makaruk, K., Drabarek, K., Popyk, A., Wójcik, Sz. (2023). Diagnostyka przemocy wobec dzieci w Polsce 2023. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.

Sprawcy mogą stosować:

- **przemoc fizyczną** (popychanie, kopanie, szarpanie, bicie, rzucanie w drugą osobę przedmiotami, opluwanie, zamykanie gdzieś),
- **przemoc materialną** (zabieranie, chowanie lub niszczenie rzeczy prywatnych, wymuszanie pieniędzy),
- **przemoc psychiczną werbalną** (przezywanie, ośmieszanie, grożenie lub szantażowanie, rozpowszechnianie plotek),
- **przemoc psychiczną relacyjną** (ignorowanie, alienacja i wykluczanie z aktywności bądź zmuszanie do niechcianych zachowań, nastawianie klasy przeciwko osobie, namawianie innych do zerwania relacji, deprecjonowanie statusu w grupie),
- **przemoc seksualną**, która pojawia się wtedy, gdy pomiędzy rówieśnikami dochodzi do jakiegokolwiek zachowania o charakterze seksualnym, na które jedna z osób nie wyraża zgody (komentarze o charakterze seksualnym, zarówno w celu „adorowania”, jak i wyszydzania, seksting, niechciany dotyk, podglądanie w przebieralni, zmuszanie do obnażania się lub do podjęcia aktywności seksualnej),
- **cyberprzemoc**, do której wykorzystuje się nowe technologie – najczęściej internet i/lub telefon komórkowy (publikowanie i przesyłanie zdjęć lub nagrań ośmieszających bądź takich, których dziecko nie chciało ujawnić, hejt w komentarzach, wysyłanie przykrych wiadomości, banowanie z grup, podszywanie się pod kogoś w sieci).

3. POZNANIE SYTUACJI PRZEMOCOWEJ

Przemoc rówieśnicza niesie ze sobą szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla osoby doświadczającej krzywdzenia, jak i sprawcy oraz świadków. Zachowania agresywne mają wpływ na całe środowisko dziecka lub nastolatka – jego kolegów i koleżanki z klasy i ze szkoły, na nauczycieli, oraz rodziców/opiekunów. Z tego względu wskazane jest by poznać pełen obraz sytuacji przemocowej i spojrzeć na nią przez pryzmat wszystkich uwikłanych w nią osób. Każdej z nich towarzyszą bowiem określone emocje i przekonania.

a) Osoba doświadczająca przemocy

Jako dorośli często nie zauważamy kolejnych etapów eskalacji przemocy rówieśniczej. Zarówno sprawcy, jak i młode osoby doświadczające krzywdzenia, mogą je starannie ukrywać. Warto więc być uważnym na wszelkie symptomy i niewerbalne komunikaty płynące ze strony uczniów i uczennic. Dziecko dotknięte przemocą może bowiem wahać się, czy ujawnić zachowania sprawcy. Wśród przyczyn jego obaw może leżeć nie tylko odczuwany wstyd, ale również brak pewności czy otrzyma wsparcie, zwłaszcza kiedy nikt z jego środowiska zdaje się nie dostrzegać narastającego problemu.

Skutki bullyingu są znaczące zarówno dla zdrowia fizycznego, jak i psychicznego, a nasilenie dolegliwości wzrasta wraz z częstszym doświadczaniem krzywdzenia. Liczne konsekwencje mogą obejmować stany lękowe, stany depresyjne, poczucie osamotnienia, obniżoną samoocenę, myśli i/lub próby samobójcze, okaleczanie się, wycofanie się z udziału w życiu społecznym. Co istotne, skutki doświadczania przemocy rówieśniczej mogą być odczuwalne nawet w dorosłości.

Dziecko dotknięte przemocą ze strony rówieśnika potrzebuje nazwania tego, co się stało, wskazania osoby odpowiedzialnej za jej krzywdę i wyciągnięcia odpowiedzialności. Warto przy tym pamiętać, żeby w rozmowie z młodą osobą, która ujawniła, że doświadcza bullyingu, podkreślić wyraźnie, że nie jest winna sytuacji, która ma miejsce i że rówieśnicy stosujący wobec niej przemoc nie mają prawa tego robić. Bardzo ważne jest, aby dziecko wiedziało, co zrobimy w jego sprawie, kto i z jakiego powodu dowie się o jego sytuacji. Takie postępowanie może zwiększyć jego poczucie kontroli nad tym, co się dzieje i sprawić, że poczuje się bezpieczniej.

b) Sprawca

Przemoc nie bierze się znikąd. Najczęściej wynika z nieznajomości lub nieumiejętności skorzystania z innych metod radzenia sobie z problemami bądź emocjami. Może być sposobem rozładowania zazdrości, frustracji i złości. Może służyć podniesieniu poziomu własnej wartości poprzez zaistnienie w grupie lub uzyskanie jej akceptacji. Może też być „produktem ubocznym” wcześniejszych przeżyć, np. skrzywdzenia w domu, dlatego zawsze trzeba przyjrzeć się temu, czy sam sprawca bullyingu nie został dotknięty przemocą ze strony innych osób.

Chociaż sprawca może nie doświadczać przykrych emocji lub myśli związanych ze stosowaniem przemocy, ponieważ często traktuje swoje działania jedynie jako żart, a nie jako formę krzywdzenia, to badania wskazują, że znacznie częściej niż pozostali rówieśnicy odczuwa on zdenerwowanie, rozdrażnienie lub zły humor.

Brak reakcji na przemoc rówieśniczą jest często odczytywany przez sprawców jako zachęta do dalszych krzywdzących zachowań. Dotyczy to również braku reakcji ze strony dziecka doświadczającego bullyingu. Im dłużej ofiara nie ujawnia krzywdzenia, tym większe poczucie przyzwolenia dla sprawcy na stosowanie przemocy,

Warto pamiętać, że samo ukaranie sprawcy nie rozwiąże problemu. Równie istotne jest zidentyfikowanie deficytów leżących u podstaw jego zachowania, a następnie wdrożenie działań naprawczych: dostarczenie mu alternatywnych narzędzi do osiągania ważnych dla niego celów oraz nauka rozumienia perspektywy rówieśnika doświadczającego działań przemocowych.

c) Świadkowie

Specyfika przemocy rówieśniczej polega na tym, że bardzo często dochodzi do niej w obecności osób trzecich. Świadkowie krzywdzenia mogą przyjmować różne role: asystentów sprawcy, osób go wspierających, biernych obserwatorów zdarzenia, potencjalnych obrońców, którzy współczują dziecku doświadczającemu krzywdzenia, ale sami nie podejmą działania, jak również obrońców, którzy wstawiają się za dzieckiem. Reakcje świadków mogą wpływać na zachowanie sprawcy i sytuację dziecka dotkniętego bullyingiem.

Poszczególne osoby nie reagują na przemoc, ponieważ liczą, że zrobi to ktoś inny. Czasem świadkowie mogą bać się konsekwencji, np. tego, że sami staną się ofiarami przemocy rówieśniczej. Gdy krzywdzenie trwa długo, zwiększa się krąg osób w nie uwikłanych, a w efekcie świadkowie przemocy mogą sami stać się jej sprawcami, nawet tego nie zauważając. Chodzi o tzw. sprawców pośrednich, którzy mogą zachęcać bezpośrednich sprawców do przemocy otwarcie lub wyrażając uznanie dla ich zachowania.

Warto pamiętać, że przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej zaczyna się od dostrzeżenia problemu. Jeśli świadkowie zareagują wspólnie, może to pomóc im przezwyciężyć własne obawy i jednocześnie skutecznie wesprzeć rówieśnika doświadczającego krzywdzenia.

4. PROCEDURY INTERWENCJI SZKOLNEJ W SYTUACJI PRZEMOCY RÓWIEŚNICZEJ

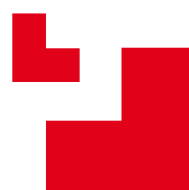
Celem interwencji w sprawie przemocy rówieśniczej powinno być zatrzymanie krzywdzenia. Doświadczenie pokazuje, że interwentom towarzyszy wiele obaw. Część wątpliwości wiąże się z kwestiami formalnymi – nieznajomością lub brakiem wdrożonych w placówce procedur, obawami przed niewystarczającymi kompetencjami, przekonaniem, że to inna instytucja powinna się zająć interwencją czy wreszcie brakiem wsparcia ze strony przełożonych. Inne bariery wynikają z osobistych odczuć – od strachu przed tym, że zaszkodzi się dziecku lub rodzinie, przez przeświadczenie, że uczniowie sami najlepiej poradzą sobie z rozwiązywaniem konfliktów rówieśniczych, po obawę przed utratą dobrego imienia przez szkołę i strach przed zemstą rodziców dziecka stosującego przemoc, w tym konsekwencjami prawnymi potencjalnego pomówienia.

Niezależnie od rodzaju wątpliwości trzeba pamiętać, że interwencja podejmowania jest dla dobra dziecka, a brak reakcji nie zmienia sytuacji ucznia czy uczennicy.

Przynajmniej część trudności, z którymi mierzyły się dotąd osoby zobowiązane do podjęcia interwencji, powinna rozwiązać znowelizowana ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich. Zgodnie z przepisami, które weszły w życie 15 lutego 2024 r., placówki oświatowe muszą opracować standardy ochrony małoletnich, w tym zasady i procedurę podejmowania interwencji. Spełnienie powyższego obowiązku będzie bardziej skuteczne, jeśli wprowadzone rozwiązania uwzględnią współpracę interwenta z innymi pracownikami placówki (zarówno personelem pedagogicznym, jak i pracownikami obsługi), jak również współpracę z innymi instytucjami (np. poradnią psychologiczno-pedagogiczną, centrum interwencji kryzysowej itp.).

Należy pamiętać, że podjęcie działań prawnych nie zwalnia szkoły z konieczności realizowania działań pomocowych, które – podobnie jak obowiązek interwencji – zostały wpisane do tzw. ustawy Kamilka. Placówki oświatowe zobowiązane są do wskazania osoby odpowiedzialnej za udzielenie dziecku wsparcia oraz do określenia zasad ustalania planu wsparcia dziecka po ujawnieniu krzywdzenia. Myśląc o tych zadaniach, nie należy zapominać o dziecku stosującym przemoc. Warto zwrócić uwagę, by w zakresie działań pomocowych znalazło się:

- określenie potrzeb dziecka,
- motywowanie rodziców/opiekunów dziecka do podejmowania działań pomocowych na rzecz dziecka, uwrażliwienie ich na przeżycia dziecka i pracowanie nad zmianą ich przekonań
- dostarczanie dziecku doświadczającemu przemocy i wspierającemu je rodzicowi/ opiekunowi wiedzy dotyczącej czynników ochronnych (resilience); wzmacnianie dziecka,
- dostarczanie dziecku stosującemu przemoc i jego rodzicom/opiekunom wiedzy dotyczącej bezpiecznych sposobów radzenia sobie z agresją, wzmacnianie dziecka.

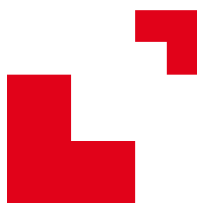

Kadr z filmu „Monster”, rež. Kore-eda Hirokazu

5. Rekomendacje

Wysoki poziom rozpowszechnienia przemocy rówieśniczej powinien być sygnałem do wprowadzenia przemyślanych działań profilaktycznych. Wskazane poniżej rekomendacje wymagają sformułowania konkretnych rozwiązań bazujących na doświadczeniach, potrzebach i możliwościach poszczególnych placówek oświatowych.

- Prowadzenie **profilaktycznych działań edukacyjnych** w obszarze przemocy rówieśniczej zarówno fizycznej, jak i psychicznej, obejmujących całą szkołę. Tylko jedna trzecia uczniów deklarowała uczestnictwo w zajęciach z zakresu uzyskania pomocy w przypadkach doświadczania przemocy. Przy opracowywaniu i realizacji działań profilaktycznych ważne jest, by kierować je do również do nauczycieli i rodziców/opiekunów uczniów.
- Wprowadzenie **standardów ochrony dzieci** (wymóg prawny od 15.02.2024 r.), w tym **zasad bezpiecznych relacji** opracowanych metodą partycypacyjną oraz odpowiednich **procedur interwencyjnych**, jak również szkolenia kadry pedagogicznej w zakresie zgłaszania przypadków przemocy. Ma to szczególne znaczenie wobec tego, że tylko niewielki odsetek badanych deklaruje obecnie możliwość zgłoszenia się w trudnej sytuacji do nauczyciela lub psychologa.

O autorce:

Agata Sołomska - koordynatorka programu Standardy Ochrony Dzieci w Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę. Wcześniej przez kilkanaście lat odpowiadała za ogólnopolskie programy edukacji filmowej, takie jak FilMOTEKA Szkolna i Olimpiada Wiedzy o Filmie i Komunikacji Społecznej.

